

Debatteren over kinderarbeid

Is kinderarbeid noodzakelijk of schadelijk?

Korte lesomschrijving Kinderarbeid was een wijdverbreid verschijnsel tijdens de industriële revolutie. In de loop van de negentiende eeuw nam het verzet tegen kinderarbeid in ons land toe, resulterend in onder andere het kinderwetje van Samuel van Houten uit 1874. Zie ook de achtergrondinformatie. Niet alleen in Nederland kwam er verzet tegen kinderarbeid. Ook in Engeland spraken verschillende mensen zich ertegen uit al bleven met name industriëlen zich tegen afschaffing van kinderarbeid verzetten. In deze les(sen) doen leerlingen onderzoek naar kinderarbeid en debatteren zij over kinderarbeid.

Titel Kinderarbeid in Engeland in de 19^e eeuw

Vak/leergebied geschiedenis

Canonvenster Kinderarbeid

Tijdvak 8 Tijd van burgers en stoommachines (1800-1900)

Doelgroep onderbouw havo, vwo

Tijd/duur enkele lesuren

Groeperingsvorm in tweetallen en klassikaal

Leerdoelen

- De leerling kan gegevens over kinderarbeid verzamelen en interpreteren.
- De leerling kan een beargumenteerd standpunt innemen over kinderarbeid.
- De leerling kan debatteren over kinderarbeid.

Benodigde voorkennis

- enige kennis van kinderarbeid in de Industriële Revolutie

Randvoorwaarden

- leerlingen hebben in tweetallen internet nodig

Beoordeling

Lesactiviteiten

Activiteit 1: Verdeling in voor- en tegenstanders

De leerlingen verplaatsen zich in de rol van voorstander of tegenstander van kinderarbeid. De klas wordt in gelijke mate in voor- en tegenstanders verdeeld.

Activiteit 2: Voorbereiding van het debat

Leerlingen bereiden zich in tweetallen voor op een debat over kinderarbeid met behulp van de volgende stellingen en vragen:

Twee stellingen

- Kinderarbeid is noodzakelijk.
- Werken is schadelijk voor jonge kinderen.

Drie open vragen

- Vanaf welke leeftijd kunnen kinderen werken?
- Hoe lang kunnen kinderen per dag werken?
- Hoe moeten kinderen behandeld worden?

Bij de voorbereiding kunnen leerlingen eventueel bronnen of websitevermeldingen uit de bijlage *Achtergrondinformatie voor de leraar* raadplegen.

Activiteit 3: Debat uitvoeren

Na de voorbereiding voeren leerlingen het debat.

Bijlagen

- Achtergrondinformatie voor de leraar

Achtergrondinformatie voor de leraar

Inhoudsopgave

- Wat is kinderarbeid?
- Foto's met voorbeelden van kinderarbeid vroeger
- Foto's met voorbeelden van kinderarbeid nu
- Kinderwetje van Van Houten
- Websites
- Authentieke bronnen over kinderarbeid in de 19^e eeuw

Wat is kinderarbeid?

Van kinderarbeid is sprake als een kind de hele dag of een groot gedeelte van de dag gedwongen is te werken om bij te dragen aan het levensonderhoud van het gezin. Volgens artikel 32 van het *Verdrag inzake de rechten van het kind* is kinderarbeid verboden. In artikel 32 wordt geen leeftijdsgrens genoemd, maar in een afspraak van de Verenigde Naties staat dat iemand pas mag werken vanaf zijn vijftiende jaar.

Hoewel kinderarbeid dus verboden is, wil dat niet zeggen dat kinderarbeid niet meer voorkomt. Integendeel, voorzichtige schattingen gaan ervan uit dat er wereldwijd zo'n 250 miljoen kinderen werken. Kinderarbeid is al heel oud, maar sinds de opkomst van de industrialisatie werd het een groot probleem.

Foto's met voorbeelden van kinderarbeid vroeger

Foto's met voorbeelden van kinderarbeid nu

Kinderwetje van Van Houten

WET HOUDENDE MAATREGELEN TOT HET TEGENGAAN VAN OVERMATIGEN ARBEID EN VERWAARLOOZING VAN KINDEREN.

(Vastgesteld den 19den September 1874, en uitgegeven den 24sten September 1874, Stsbl. no. 130.)

(KINDERWETJE VAN VAN HOUTEN)

- Art. 1. Het is verboden kinderen beneden twaalf jaren in dienst te nemen of in dienst te hebben.
2. Het verbod van art. I is niet toepasselijk op huisselijke en persoonlijke diensten en op veldarbeid.
3. Wegens overtreding van art. I zijn aansprakelijk de hoofden of bestuurders der ondernemingen, in of bij welke het kind in dienst is bevonden.

Heeft de indienstneming plaats gehad buiten weten van de bij het vorig lid aansprakelijk gestelden, en bewijzen deze, dat zij de overtreding, onmiddellijk na daarvan kennis te hebben bekomen, hebben doen ophouden, dan wordt degene aansprakelijk gesteld, die het kind in dienst heeft genomen.

4. Overtreding van art. I wordt gestraft met geldboete van f 3 tot f 25 en gevangenisstraf van I tot 3 dagen, te zamen of afzonderlijk.

Bij herhaling van overtreding binnen een jaar na eene vroegere veroordeeling wordt altijd gevangenisstraf toegepast.

OVERGANGSBEPALINGEN.

5. Het verbod van art. I dezer wet is gedurende het eerste jaar na haar in werking treden slechts van toepassing op kinderen beneden tien jaren, en gedurende het daarop volgende jaar slechts op kinderen beneden elf jaren.

Websites

- [Kinderarbeid 1](#)
- [Kinderarbeid 2](#)
- Klik op sociaal en kinderarbeid
- [Kinderarbeid in Nederland 1](#)
- [Kinderarbeid in Nederland 2](#)
- [Kinderarbeid in Nederland 3](#)
- [Kinderarbeid in de Twentse textielindustrie](#)
- [Kinderen aan het werk](#)
- [England: Young Workers in the 19th Century - Interview](#)
- [Child labour 1](#)
- [Child labour 2](#)
- [Child Labour in America 1908-1912](#)
- [Foto's van kinderarbeid](#)
- [Spotprenten over kinderarbeid](#)
- [Liederen voor werkende kinderen](#)
- [Kinderarbeid \(een Duitstalige webquest\)](#)
- [1833 factory act](#)
- [Child labour today](#)
- [Filmpje over kinderarbeid](#)
- <http://www.learningcurve.gov.uk/snapshots/snapshot13/snapshot13.htm> 1833 Factory Act. Did it solve the problems of children in factories?

Authentieke bronnen over kinderarbeid in de 19e eeuw

Bron 1

Kinderarbeid in de fabriek van Richard Arkwright

Om de machines van Richard Arkwright te bedienen zijn maar weinig mensen nodig, en dan nog alleen kinderen, geholpen door een opzichter. Een kind kan gemiddeld evenveel produceren als tien volwassenen. Met de spinmachine 'Spinning Jenny' kun je 100, 200 of meer draden tegelijk spinnen en er is slechts één persoon nodig om de machine te bedienen.

Tien jaar later kon Richard Arkwright, met het geld dat hij had verdiend, een landgoed van 20.000 pond kopen. Duizenden vrouwen en kinderen hadden dit mogelijk gemaakt. Zij maakten lange dagen in de fabriek waarvoor zij niet meer dan vier of vijf pennies kregen.

Uit: Ralph Mather, een boek over de arme katoenarbeiders in Lancashire (1780)

Bron 2

Andrew Ure

Andrew Ure, geboren in Glasgow in 1778, kwam uit een rijke familie. Hij kreeg een dure opleiding. Hij werd professor in de chemie en de filosofie in Glasgow. Als chemicus deed hij onderzoek voor de regering en privé bedrijven.

Ik heb, gedurende verschillende maanden, veel fabrieken bezocht, zowel in Manchester als in de omliggende gebieden en ik heb niet één keer gezien dat een kind geslagen werd. De kinderen leken altijd vrolijk en vlug, zij hadden er duidelijk plezier in om hun spieren te gebruiken. Het werk van deze levendige kinderen leek wel sport. Op het eind van de dag toonden zij geen teken van uitputting.

Uit: Andrew Ure. Een boek over fabrieken. (1835)

Bron 3

Arbeider Robert Blincoe

Robert Blincoe was ingedeeld in een ruimte waar ene Smith de leiding had. Zijn eerste werk was het oprapen van de katoen die op grond was gevallen. Het leek gemakkelijk en hij ging enthousiast aan het werk. Hij werd wel bang van alle bewegingen en het lawaai van de machines. Hij had erg veel last van stof en pluizen die hem haast deden stikken. Niet gewend aan de stank werd hij al spoedig misselijk en door het bukken kreeg hij pijn in zijn rug. Daarom nam Blincoe de vrijheid te gaan zitten. Maar hij kwam er al gauw achter dat deze houding in katoenfabrieken streng verboden was. Smith, de opzichter, vertelde hem dat hij moest blijven staan. Dat deed hij tot twaalf uur, zes en een half uur achter elkaar, zonder pauze.

Uit: John Brow, Een herinnering van Robert Blincoe, 1832

Bron 4
Robert Owen

Zeventien jaar geleden kocht een aantal personen, onder wie ik zelf, de fabriek van meneer Dale in New Lanark. Ik trof er 500 kinderen aan, afkomstig uit armenhuizen, vooral uit Edinburgh, in de leeftijd van 5 tot 8 jaar. Zij werkten dertien uur per dag. Hoewel deze kinderen goed gevoed waren, waren hun armen en benen zeer misvormd. De kinderen waren onvolgroeid. Hoewel één van de beste schoolmeesters elke avond aan deze kinderen les gaf, leerden zij weinig. Ik zag al snel dat de kinderen uitgeput waren omdat zij op jonge leeftijd dagelijks dertien uur per dag werkten. Daarom nam ik, zodra ik daartoe de macht had, maatregelen om een eind te maken aan deze slechte situatie.

Uit: ondervraging van Robert Owen door een commissie van het Lagerhuis over New Lanark (26 april 1816)

Bron 5
Interview met dokter Thomas Turner

Kunt u, op basis van uw ervaring, een vergelijking maken tussen de gezondheid van kinderen in katoenfabrieken en in andere beroepen?

Ja.

Wat zijn de resultaten van uw onderzoek op dit punt?

Dat mensen die in fabrieken werken veel gezonder zijn dan wevers en even goed als mensen in andere beroepen.

Heeft u in de afgelopen maand, de fabrieken van MacConnell and Kennedy in Manchester geïnspecteerd?

Ja.

Hoeveel mensen werkten er in die fabriek?

1125

Hoe was in het algemeen met hun gezondheid?

Het algemene beeld was goed en gezond.

Denkt u dat het de gezondheid van kinderen van acht jaar ten goede komt als zij twaalf uren op hun benen moeten staan?

Ik kan u daarop geen antwoord te geven.

Is uw medische kennis zo gering dat u zich er geen mening over kunt vormen of dit schadelijk is of niet?

Men kan erover van mening verschillen.

Ik vraag naar uw mening.

Omdat ik niet over goede gegevens beschik, durf ik u geen antwoord te geven.

Denkt u dat het gevaarlijk is om een kind van acht jaar veertien uur te laten staan zonder pauze?

Ik denk dat het kind er moe van zou worden. Maar ik durf niet te zeggen of de gezondheid er schade door zou leiden.

U weet dus niet of het schadelijk voor de gezondheid is om een kind van acht jaar veertien uur te laten staan zonder pauze?

Ik kan u daarop geen antwoord geven.

Verwacht u niet dat mensen die katoen moeten slaan, waarbij veel stof en vuil vrijkomt, hier schade van ondervinden?

Ik heb geen reden om dat te denken.

Uit: ondervraging van dokter Thomas Turner door het Hogerhuis in 1819

Bron 6
James Farington

Ik liep 's avonds naar Cromford en zag hoe kinderen uit de fabriek van meneer Arkwright kwamen. Deze kinderen hadden gewerkt vanaf 6 of 7 uur 's morgens en nu is het zeven uur 's avonds.

Uit: het dagboek van James Farington, 22 augustus 1801

Bron 7
John Reed

John Reed is een droevige, misvormde jonge man uit Cromford. Dit is zijn trieste verhaal:

'Ik begon in de fabriek van de Arkwrights te werken toen ik negen jaar was. Ik was toen een sterke, gezonde jongen. Ik begon met twee shilling in de week voor 72 uur werk. Ik werkte 10 jaar in deze fabriek en kreeg uiteindelijk 6 shilling en drie dime in de week. Het hoogste loon dat ik ooit heb gehad. Ik werd langzamerhand kreupel tot ik op negentienjarige leeftijd niet meer aan de machines kon staan en mijn werk op moest geven. In totaal had ik ongeveer 130 shilling verdiend en voor dit bedrag ben ik kreupel geworden. Ik werd aan de kant gezet door degenen die van mijn werk hadden geprofiteerd zonder dat ik ook maar een cent kreeg.

Uit een interview van William Dodd met John Reed, een arbeider in de fabriek van Arkwright in Cromford (1842)

Bron 8
Opzichters en bazen

De naam van de opzichter bij de machines was Thomas Birks; maar iedereen noemde hem Tom de Duivel. Hij was een zeer slecht mens - hij werd door de baas aangemoedigd om al het personeel slecht te behandelen, maar vooral de kinderen. Ik hem vaak gezien hoe hij meisjes van een jaar of zeventien, achttien over de knie legde en hen afranselde terwijl mannen en jongens toekeken. Iedereen was bang voor hem. Hij liet ons niet eens praten. Toen hij eens viel en ongelukkig neerkwam waren we zeer blij en hoopten dat hij dood zou gaan.

Toen hij ziek was kwam William Hughes in zijn plaats. Hij kwam naar mij toe en vroeg waarom mijn machine stilstond. Ik zei dat ik dat niet wist omdat ik hem niet had stopgezet. Een klein jongetje aan de andere kant had hem stopgezet maar die was te bang om dat toe te geven. Opzichter Hughes begon mij te slaan met een stok en toen hij daarmee klaar was zei ik dat ik het aan mijn moeder zou vertellen. Daarna liep hij weg en stuurde de baas naar mij toe. De baas begon mij tot bloedens toe met een stok op mijn hoofd te slaan. Mijn hoofd deed zo'n pijn dat ik lange tijd niet kon slapen. Ik heb sindsdien die tijd nooit meer echt goed kunnen slapen.

Een jonge vrouw, Sarah Goodling, voelde zich niet goed en daarom zette ze haar machine stop. James Birch, de opzichter, sloeg haar tegen de grond. Ze probeerde zo goed en zo kwaad als het ging weer op te staan. Hij sloeg haar opnieuw tegen de grond. Toen werd ze naar het leerlingen huis gebracht. Haar bedgenoot vond haar dood in bed. En dan had je Mary. Ze gooide haar etensblik op de grond. De baas, meneer Newton, schopte haar zo hard, dat ze na enige tijd stierf. Caroline Thompson werd zo lang geslagen dat zij er letterlijk gek van werd.

Uit: de krant Ashton Chronicle, 23 juni 1849

Bron 9 Interview met Hannah Brown, geboren in 1809

Op welke leeftijd begon je in fabrieken te werken?

Toen ik negen was.

Hoe lang werkte je?

Ik begon om zes uur en werkte door tot negen uur 's avonds.

Hoeveel tijd kreeg je om te eten?

Helemaal geen tijd.

Had dit gevolgen voor je ledematen?

Ja, ik had veel pijn in mijn benen.

Zijn je ledematen hierdoor misvormd?

Ja, mijn beide knieën staan naar binnen.

Werden er ook straffen uitgedeeld?

Ja.

Heeft meneer Ackroyd je ooit mishandeld?

Ja, hij trok mij aan mijn haren en aan mijn oren en duwde mij en gaf mij meer dan eens klappen.

Werden andere kinderen ook zo mishandeld?

Ja, ik zag hoe hij een familielid van mij aan haar haren trok.

Bedoel je dat hij haar aan het haar meesleepte?

Ja, een paar meter.

Uit: de ondervraging door Michael Sadler en een commissie van het Lagerhuis op 13 juni 1832

Bron 10 Interview met dokter Michael Ward

Wat kunt u zeggen over de gezondheid van de arbeiders in katoenfabrieken?

Ik heb vaak mensen uit fabrieken zien komen en af en toe patiënten bezocht. Vorige zomer bezocht ik drie katoenfabrieken met dr. Clough uit Preston en meneer Barker uit Manchester. We konden het er nog geen tien minuten uithouden zonder naar adem te snakken. Hoe kunnen mensen dit twaalf tot vijftien uur per dag verdragen? Als we rekening houden met de hoge temperatuur en de luchtvervuiling verbaast het mij hoe de arbeiders deze opsluiting zo lang kunnen volhouden.

Wat kunt u zeggen over de gezondheid van kinderen in katoenfabrieken als u die vergelijkt met die van kinderen in andere beroepen?

De gezondheid van kinderen in katoen fabrieken is veel slechter dan die van kinderen in andere beroepen.

Wat kunt u de commissie verder nog vertellen?

Katoenfabrieken zijn slecht, zowel voor de lichamelijke als de geestelijke gezondheid van arbeiders. Het zijn broedplaatsen van ziektes en ondeugd.

Hebt u ongelukken met kinderen in de fabrieken waargenomen?

Toen ik arts was in het ziekenhuis werden er regelmatig slachtoffers van ongelukken binnengebracht. Handen en armen van kinderen waren door de machines gepakt. In veel gevallen lagen de spieren en de botten bloot. Soms waren een of twee vingers verdwenen. Vorige zomer bezocht ik Lever Street School. 106 kinderen die op dat moment de school bezochten werkten in de fabriek. Bijna de helft van hen (47) had verwondingen opgelopen door de machines.

Uit: de ondervraging van Michael Ward door het Hogerhuis in 1819

© 2009, **Stichting Leerplanontwikkeling (SLO), Enschede**

Alle rechten voorbehouden. Mits de bron wordt vermeld, is het scholen toegestaan om zonder voorafgaande toestemming van SLO dit lesmateriaal geheel of gedeeltelijk te kopiëren dan wel op andere wijze te verveelvoudigen voor gebruik in en ten behoeve van de school.

Dit materiaal is ontwikkeld door SLO met medewerking van: Cees van der Kooij en Gerard Rozing.

